

Τα πανεπιστήμια ανοίγουν αλλά δεν είναι πια τα ίδια

Του ΜΙΧΑΛΗ ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Η πολύμηνη διαπάλη -που σφραγίστηκε από διαρκείς κινητοποιήσεις φοιτητών και συνδικαλιστικών ηγεσιών- σχετικά με τις προοπτικές των πανεπιστημίων πέρασε από την αρχική άρνηση στην εκ των πραγμάτων ανάπτυξη ενός διαλόγου μοναδικού σε όλη τη μεταπολιτευτική περίοδο ως προς την έκταση και την έντασή του.

Οι φορείς του διαλόγου ξέφυγαν από τα στερεότυπα, αναπτύχθηκαν πρωτοβουλίες, αρθρώθηκε ένας λόγος που αντιπαρέρχεται την καθεστηκυία νοοτροπία και τα ιδεολογικά πρότυπα, ζητά να δει την πραγματικότητα των ΑΕΙ, δεν είναι ικανοποιημένος με το σημερινό επίπεδο λειτουργίας τους και προβληματίζεται για τις προοπτικές τους. Συχνά αρκετοί προσπαθούν να ταυτίσουν το επίπεδο διοικητικής λειτουργίας των ΑΕΙ, το οποίο πάσχει βαριά, με το εν γένει επιστημονικό τους επίπεδο και με την πορεία ζωής ανθρώπων που εργάζονται σε αυτά δυο-τρεις δεκαετίες, ώστε επικαλούμενοι μιαν αντίληψη συλλογικής ευθύνης να παραπέμψουν τις ουσιαστικές αλλαγές στην επόμενη γενιά μετά τη συνταξιοδότηση της γενιάς της μεταπολίτευσης. Είμαστε όλοι μέσα στο παιχνίδι, από αλλού ίσως άρχισε και αλλού κατέληξε. Για δημοκρατία μιλούσαμε, αλλά καταλήξαμε σε φαινόμενα ομαδοποιήσεων μελών ΔΕΠ, μπροστά στα οποία μερικές φορές ακόμη και οι παλιές έδρες ωχριούν. Για διάλογο μιλήσαμε, αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις βρισκόμαστε μπροστά σε μιαν άρνηση διαλόγου, που είναι ανάλογη αυτής των παλιών καθηγητών του τέλους της δεκαετίας του 1970. Σήμερα το καλύτερο, βέβαια, είναι να παραμερίσουμε το παρελθόν και να δούμε τις προοπτικές. Ο τίτλος του σημειώματος στηρίζεται στο γεγονός ότι σήμερα πια μπορεί κανείς να μιλά στα ελληνικά πανεπιστήμια για τα προβλήματα που συζητούνται στην Ευρώπη, πράγμα αδύνατο πριν από ένα-δυο χρόνια και αυτό κανένας δεν μπορεί να το πάρει πίσω.

Ο νόμος που ψηφίστηκε, πέρα από τις επιμέρους ρυθμίσεις που πάντα επιδέχονται βελτιώσεις και επεξηγήσεις, αφορά ουσιαστικά δύο θέματα. Πρώτον, το άσυλο, για το οποίο συγκεκριμενοποιεί την ευθύνη τήρησής του στις πρυτανικές αρχές, καταργώντας τη σημερινή παραλυτική νομική δυσλειτουργία που το μετέτρεψε σε πηγή ανομίας, η οποία στη συνέχεια διαχέεται σε όποιο σημείο των πανεπιστημιακών χώρων επιθυμεί κανείς, εάν διαθέτει «τον κατάλληλο συσχετισμό». Δείτε την πρόσφατη καταγγελία της Πρυτανείας του ΕΜΠ για άσκηση βίας. Αναφέρεται κομψά στην υπέρβαση των ορίων της ακαδημαϊκής συμπεριφοράς σε μια συνεδρίαση Συγκλήτου, της οποίας όμως την απόφαση τοποθετεί στην κορυφή της ιστοσελίδας, δηλαδή του δημόσιου προσώπου, του Ιδρύματος. Η άλλη θεμελιώδης ρύθμιση αφορά τον 4ετή προγραμματισμό - απολογισμό σε συνάφεια με την αξιολόγηση των ΑΕΙ. Είναι προφανές ότι οι ελλείψεις και τα προβλήματα που έχουν επισημανθεί μπορούν και πρέπει να αντιμετωπιστούν, όπως π.χ. η θεσμοθέτηση μηχανισμών επίλυσης διαφορών. Όμως, η κατηγορηματική άρνηση της υλοποίησης της διαδικασίας προγραμματισμού - απολογισμού υποδηλώνει ακραίο ελιτισμό και συντεχνιασμό. Το να ζητάς χρήματα του λαού χωρίς απολογισμό δεν είναι υπερασπίσιμη πολιτική, είναι αντιλαϊκή, γι' αυτό και οι σκληροί υπερασπιστές της δεν την προβάλλουν έντονα προτάσσοντας διαδικαστικά εμπόδια. Επίσης, αυτή η άρνηση είναι παντελώς άσχετη με την επιθυμητή από την τεράστια πλειοψηφία των πανεπιστημιακών της αυτοτέλειας των ΑΕΙ, πλην βέβαια των εμφανισθέντων πρόσφατα στην ηγεσία της ΠΟΣΔΕΠ δημόσιων υποστηρικτών του Λισένκο, εμβληματικού αντιπάλου της επιστημονικής αξιοπρέπειας τον 20ό αιώνα.

Συχνά λέγεται ότι ο νόμος αυτός είναι μια πολύ μικρή μεταρρύθμιση. Αυτό είναι γεγονός. Το μέγεθος, όμως, των αντιδράσεων που συνάντησε συνδέεται με ένα πραγματικό γεγονός. Θίγει κατεστημένα συμφέροντα και τοπικές εξουσίες στα ΑΕΙ ή, ακριβέστερα, διαμορφώνει την προοπτική του περιορισμού τους. Είναι ευχάριστη η απάλειψη στον νέο νόμο της προηγούμενης νομοθετικά θεσπισμένης διαφωτιστικής αποστολής των ΑΕΙ σε σχέση με τους φοιτητές τους γιατί, όπως ξέρουμε ήδη από τον Σωκράτη, η αρετή δεν διδάσκεται, υποδεικνύεται. Ο νόμος ψηφίστηκε μόνο από την πλειοψηφία, αλλά και η αξιωματική αντιπολίτευση έχει στο πρόγραμμά της παρόμοιες θέσεις. Η μεταρρύθμιση θα ουσιαστικοποιηθεί μόνο εάν τα δύο αυτά κόμματα βρουν μετά τις εκλογές κοινό λόγο για τα πανεπιστήμια, εξαντλήσουν τα περιθώρια διαλόγου με τις δυνάμεις της Αριστεράς και βέβαια επιδιώξουν πραγματικό διάλογο και ουσιαστική συναίνεση με την πανεπιστημιακή κοινότητα. Η συζήτηση μόλις άρχισε, τα προβλήματα δεν είναι κύρια νομοθετικού χαρακτήρα αλλά νοοτροπιών. Ο διάλογος θα ενισχυθεί εάν αποκτήσει και επιστημονικά χαρακτηριστικά και δεν στηρίζεται μόνο σε προσωπικές εμπειρίες και πεποιθήσεις, αλλά και στην επεξεργασμένη και κατατεθειμένη διεθνή πείρα. Να υπάρξουν πραγματολογικές μελέτες, δείτε π.χ. αυτές του ΑΠΘ, όπου εύκολα προέκυψε ότι οι φοιτητές γίνονται «αιώνιοι» λόγω έλλειψης ενδιαφέροντος, σε μερικές περιπτώσεις ήδη από το δεύτερο εξάμηνο των σπουδών τους.

Οι φοιτητές βρέθηκαν στους δρόμους για δέκα μήνες, σε ένα κίνημα το οποίο, αν και δεν έγινε πλειοψηφικό, πρέπει να απασχολήσει όλους. Οι φοιτητές λίγο ασχολήθηκαν με τις συγκεκριμένες διατάξεις του νόμου, συχνά κατήγγειλαν τον εναγκαλισμό των ΑΕΙ από τις επιχειρήσεις, οι οποίες στη χώρα μας, όπως όλοι γνωρίζουν, σε αντίθεση με τις άλλες ανεπτυγμένες χώρες του κόσμου, ελάχιστα ασχολούνται με

την πανεπιστημιακή έρευνα. Οι φοιτητές διαμαρτύρονται για την αβεβαιότητα της επαγγελματικής προοπτικής τους. Είναι ίσως η πρώτη γενιά η οποία, όπως λένε διεθνώς οι ειδικοί ερευνητές, θα ζήσει πιο δύσκολα από τους γονείς της. Είχαμε και στη χώρα μας μίαν απότομη μεγέθυνση της ανώτατης εκπαίδευσης σύμφωνα και με τις διεθνείς τάσεις. Όμως, η μαζικοποίηση έγινε «α λα ελληνικά» και στο πλαίσιο μιας οικονομίας που δυσκολεύεται να μεταβεί στην οικονομία της γνώσης. Ταυτόχρονα, όμως, είναι γεγονός ότι συχνά στις κινητοποιήσεις πρωτοστατούν και φοιτητές που κατά τεκμήριο έχουν το μικρότερο επαγγελματικό πρόβλημα. Ενδεχομένως η αναζήτηση αξιών σε μια κοινωνία με πολλά προβλήματα στο πεδίο αυτό να ωθεί τους νέους ανθρώπους στις κινητοποιήσεις, όπως επίσης και μια τάση μίμησης αναφορικά με παλιότερες γενιές. Σε κάθε περίπτωση, η συστηματική διερεύνηση των τάσεων αυτών θα μας ωφελήσει όλους.

Αναπλ. καθηγητής ιστορικών σπουδών της επιστήμης, ΕΜΠ, massim@central.ntua.gr